

Леся ДАНИЛЮК

ORCID: 0000-0003-3201-8881

ПРАВО НА ЕКОЛОГІЧНУ ІНФОРМАЦІЮ В ЗАКОНОДАВСТВІ ЄС

УДК 349.6:342.7:061.1ЄС

Постановка проблеми. Право на екологічну інформацію є одним з фундаментальних екологічних прав. Більше того своєчасне, повне та достовірне інформування про стан довкілля є передумовою належної реалізації інших екологічних прав, а об'єктивність й доступність екологічної інформації – гарантією ефективного функціонування механізму забезпечення екологічної безпеки.

Сьогодні право на екологічну інформацію знаходить своє нормативне закріплення в актах міжнародного, європейського та національного законодавства. Безумовно, що кожен з цих рівнів правової регламентації перебуває в взаємообумовленому зв'язку, опирається на спільно визнаний підхід і орієнтується на формування єдиних політик і практик держав при здійсненні екологічного інформаційного забезпечення й управлінні в галузі охорони довкілля загалом.

Як відомо, поняття екологічної інформації виходить за рамки формально-статистичних відомостей про стан довкілля та, включаючи дані про реальні й потенційні загрози, причини їх виникнення, ймовірні плани та прогнози, фінансування природоохоронних заходів тощо, є доволі об'ємним за змістовим наповненням. Що ж стосується джерел екологічної інформації, шляхів здійснення екологічного інформаційного забезпечення уповноваженими суб'єктами та способів доступу до екологічної інформації громадянами, то вони також характеризуються певним плюралізмом. Відтак завдання держав на національному рівні полягає в виробленні уніфікованих підходів до правового регулювання еколого-інформаційних відносин з врахуванням міжнародних зобов'язань та європейських стандартів.

В даному контексті доцільно згадати, що Україна є стороною Орхуської конвенції, яка виступає своєрідним наріжним каме-

нем у встановленні правових механізмів доступу до інформації, участі громадськості в процесі прийняття рішень та доступу до правосуддя з питань, що стосуються довкілля. Однак підписання Угоди про асоціацію України з ЄС і розвиток новітнього етапу євроінтеграційних процесів нашої держави поклало перед нею нові виклики та завдання, зокрема й у частині адаптації національного екологічного законодавства до норм ЄС з метою вдосконалення правового регулювання еколого-інформаційних відносин. Саме тому важливо дослідити особливості визначення та регламентації права на екологічну інформацію в законодавстві ЄС.

Аналіз останніх досліджень та публікацій свідчить, що в вітчизняній еколого-правовій доктрині значна увага приділяється вивченню поняття екологічної інформації, специфіки права на екологічну інформацію, порядку його реалізації тощо. Відтак теоретичним підґрунтями даної статті є наукові доробки В. І. Андрейцева, Г. В. Анісімової, Г. І. Балюк, А. П. Гетьмана, І. І. Каракаша, Н. Р. Кобецької, В. В. Костицького, С. М. Кравченко, М. В. Краснової, Н. Р. Малишевої, А. К. Соколової, Ю. С. Шемшученка та інших. Проте, зважаючи на окреслену постановку проблеми, є необхідність дослідити й публікаційні напрацювання по темі в напрямку ЄС. Більше того, з огляду на інтенсивний євроінтеграційний курс України, питання права на екологічну інформацію в законодавстві ЄС і надалі залишатимуться актуальними.

Мета цієї статті полягає в розгляді передумов закріплення права на екологічну інформацію в законодавстві ЄС, аналізі його місця в європейських нормативно-правових актах, з'ясуванні їх значення та впливу на екологічне законодавство України.

Виклад основного матеріалу. Держави сприяють інформуванню суспільства шляхом надання широкого доступу до екологічної інформації. На III Софійській конференції міністрів охорони навколишнього природного середовища країн Європи у 1995 році були прийняті керівні принципи доступу до екологічної інформації. У червні 1998 року на IV Конференції міністрів захисту довкілля, яка відбулась у м. Орхус (Данія), 35 країн Європи підписали Конвенцію про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань,

що стосуються довкілля, яка згодом була ратифікована і Європейським Союзом, й Україною, а отже, подальший аналіз положень цієї Конвенції є спільним як для ЄС, так і для України [1, с. 327].

Європейський Союз прагне зробити свій внесок у глобальний сталий розвиток і захист прав людини. Він також хоче зробити свій внесок у суворе дотримання та розвиток міжнародного права в світі. Щоб просувати ці цілі, Європейський Союз, серед іншого в регіоні СЕК ООН, відповідає за прийняття Орхуської конвенції як міжнародної екологічної угоди. Орхуська конвенція є першим юридично обов'язковим інструментом для сприяння екологічній демократії, втілюючи на практиці Принцип 10 Декларації Ріо про навколишнє середовище та розвиток [2, с. 16]. Як Сторона Орхуської конвенції, Європейський Союз імплементував три опори Конвенції в установчих договорах ЄС і в вторинних правових актах, таких як директиви та регламенти. Інтеграція Орхуського закону має на меті гарантувати, що ви також можете використовувати свої права на інформацію, участь та дії на рівні Союзу [2, с. 18].

Положення Орхуської конвенції щодо доступу до інформації були імплементовані в законодавство ЄС через Директиву 2003/4/ЄС про публічний доступ до екологічної інформації [3, с. 23]. Ця директива по-суті відтворює положення відповідних статей Орхуської конвенції (1998). Відповідно, вона містить визначення екологічної інформації, державних органів, громадськості, вимоги щодо надання інформації на запит (зокрема строки, умови тощо) та підстави відмови у наданні інформації, вимоги щодо активного поширення екологічної інформації та оскарження відмови у наданні екологічної інформації (доступу до правосуддя) [4].

Фактично Директива 2003/4/ЄС Європейського парламенту і Ради від 28 січня 2003 року про доступ громадськості до екологічної інформації та про скасування Директиви 90/313/ЄЕС [5] є базовим документом ЄС у сфері екологічного інформаційного забезпечення. Водночас основні засади та порядок регулювання еколого-інформаційних відносин в ЄС визначені й у інших актах його внутрішнього законодавства, напряду пов'язаних з Директивою 2003/4/ЄС, наприклад: Регламенті (ЄС) № 1049/2001

Європейського Парламенту та Ради від 30 травня 2001 року щодо доступу громадськості до документів Європейського Парламенту, Ради та Комісії [6], Рішенні Ради 2005/370/ЄС від 17 лютого 2005 року про укладення, від імені Європейського Співтовариства, Конвенції про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля [7], Регламенті (ЄС) № 1367/2006 Європейського Парламенту та Ради від 6 вересня 2006 року про застосування до установ та органів Співтовариства з питань навколишнього середовища положень Орхуської конвенції про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля [8], Директиві 2007/2/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 14 березня 2007 року про створення інфраструктури просторової інформації в Європейському Співтоваристві (INSPIRE) [9] тощо.

Крім цього елементи механізмів регулювання еколого-інформаційних відносин опосередковано зустрічаються й у актах вторинного законодавства ЄС, які стосуються інших питань охорони довкілля чи його окремих компонентів, зокрема: Директиві 2011/92/ЄС про оцінку впливу окремих державних і приватних проєктів на навколишнє середовище (кодифікація), Директиві 2001/42/ЄС про оцінку впливу окремих планів та програм на навколишнє середовище, Директиві 98/83/ЄС про якість води, призначеної для споживання людиною, Директиві 92/43/ЄС про збереження природного середовища існування, дикої флори та фауни тощо [10].

Отож головна мета Директиви 2003/4/ЄС: адаптація національних законів країн ЄС до Орхуської конвенції; гарантування громадськості доступу до екологічної інформації, яка утримується органами державної влади або для них, як за запитом, так і шляхом активного розповсюдження; встановлення основних положень, умов і практичних заходів, яких має дотримуватися представник громадськості при наданні доступу до запитуваної екологічної інформації. Також Директива встановлює два ключові моменти: порядок доступу до екологічної інформації за запитом і обов'язок щодо її поширення вповноваженими суб'єктами [11].

Повертаючись до зобов'язань України, взятих на себе згідно з Угодою про асоціацію, потрібно підкреслити, що, відповідно до Додатку ХХХ, наша держава протягом двох років з дати набрання чинності Угоди повинна була поступово наблизити своє законодавство до Директиви 2003/4/ЄС у частині: прийняття національного законодавства та визначення уповноваженого органу (органів); встановлення на практиці процедур доступу громадськості до екологічної інформації та відповідних винятків (ст. 3 та 4); забезпечення надання доступу громадськості до екологічної інформації органами влади (ст. 3.1); встановлення процедур перегляду рішень про відмову у наданні екологічної інформації або про надання неповної інформації (ст. 6); встановлення системи поширення екологічної інформації громадськості (ст. 7) [10].

Задля реалізації цих завдань Кабінетом Міністрів України був затверджений План заходів з виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [12]. Згідно з цим документом, Міндовкілля є відповідальним у обумовлені строки провести наступні заходи для досягнення поставлених цілей:

1) прийняття національного законодавства щодо доступу до екологічної інформації та визначення уповноваженого органу (органів) у цій сфері, встановлення на практиці процедури доступу громадськості до екологічної інформації та відповідних винятків: розроблення та подання на розгляд Кабінету Міністрів України законопроекту про внесення змін до деяких законодавчих актів у частині доступу до екологічної інформації; опрацювання законопроекту з експертами ЄС; забезпечення супроводження розгляду Верховною Радою України законопроекту;

2) встановлення процедури перегляду рішень про відмову у наданні екологічної інформації або про надання інформації не в повному обсязі: проведення аналізу національного законодавства в частині встановлення процедури перегляду рішень про відмову у наданні екологічної інформації або про надання інформації не в повному обсязі;

3) створення та впровадження в експлуатацію загальнодержавної автоматизованої системи «Відкрите довкілля», надання

громадськості вільного доступу до екологічної інформації: розроблення проектів актів Кабінету Міністрів України про затвердження концепції створення загальнодержавної автоматизованої системи «Відкрите довкілля» та плану заходів із її реалізації; опрацювання проектів актів з експертами ЄС; подання проектів актів Кабінету Міністрів України на розгляд Кабінету Міністрів України; розроблення проекту нормативно-правового акта Кабінету Міністрів України про порядок функціонування та адміністрування загальнодержавної автоматизованої системи «Відкрите довкілля»; опрацювання проекту нормативно-правового акта з експертами ЄС; подання проекту нормативно-правового акта Кабінету Міністрів України на розгляд Кабінету Міністрів України; забезпечення покрокового впровадження та функціонування загальнодержавної автоматизованої системи «Відкрите довкілля».

Звісно, що в ході імплементації положень законодавства ЄС у національну правову систему, Україна періодично стикається з низкою труднощів у процесі апроксимації підходів і політики ЄС у вітчизняній практиці. Водночас, при всіх викликах і загрозах сьогодення, маємо й поточні позитивні результати в еколого-правовому контексті й по Директиві 2003/4/ЄС зокрема.

А саме частину положень Директиви впроваджено у Законі України «Про оцінку впливу на довкілля» і Законі України «Про стратегічну екологічну оцінку». Вони передбачають створення онлайн-реєстрів документації з оцінювання впливу на довкілля та стратегічного екологічного оцінювання, а також забезпечують вільний доступ до зазначених ресурсів. Прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо доступу до публічної інформації у формі відкритих даних», Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України», які враховують вимоги Директиви, Розпорядження КМУ «Про схвалення Концепції створення загальнодержавної автоматизованої системи «Відкрите довкілля»». Також прийнято Закон України «Про стратегічну екологічну оцінку», Постанову КМУ «Про затвердження Порядку залучення громадськості до обговорення питань щодо прийняття рішень, які можуть впливати на стан довкілля», що дає змогу враховувати інтереси громадськості під час

прийняття рішень, пов'язаних з охороною навколишнього середовища та використанням природних ресурсів [13, с. 208].

Висновки. Отже, ЄС є активним учасником міжнародної екологічної політики, що підтверджується фактом підписання ним низки конвенцій, спрямованих на вирішення питань транскордонного значення, а також результатом впровадження положень цих документів у своє внутрішнє законодавство. Так, і країни-члени ЄС є сторонами Орхуської конвенції й сам ЄС імплементував її принципи в установчих договорах і нормах вторинного права. При цьому базовим документом ЄС у сфері екологічного інформаційного забезпечення є Директива 2003/4/ЄС Європейського парламенту і Ради від 28 січня 2003 року про доступ громадськості до екологічної інформації та про скасування Директиви 90/313/ЄЕС. Водночас основні засади та порядок регулювання еколого-інформаційних відносин в ЄС визначені й у інших актах його внутрішнього законодавства, напряму пов'язаних з Директивою 2003/4/ЄС, а елементи механізмів екологічного інформаційного забезпечення опосередковано зустрічаються й у нормах вторинного права ЄС, які стосуються інших питань охорони довкілля чи його окремих компонентів.

1. Качурінер В. Л. *Правове регулювання відносин в сфері інформаційних комунікацій про стан навколишнього середовища за законодавством ЄС*. Юридичний науковий електронний журнал. Запоріжжя, 2021. № 5. С. 327–330. URL: http://www.lsej.org.ua/5_2021/79.pdf (дата звернення: 25.09.2024). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-5/77>.
2. *Access to Environmental information of the European Union*. URL: https://www.ufu.de/wp-content/uploads/2022/03/UFU_Aarhus_Broschuere_1_Informieren_EN_barrierefrei_final.pdf (access date: 25.09.2024).
3. Andrew Farmer. *Sourcebook on EU Environmental Law*. URL: https://www.eib.org/attachments/strategies/sourcebook_on_eu_environmental_law_en.pdf (access date: 25.09.2024).
4. *Доступ до інформації, участь громадськості та доступ до правосуддя з екологічних питань. Директива 2003/4/ЄС про доступ громадськості до екологічної інформації*. URL: <https://compass27.info/dyrektyva-2011-92-yes-pro-oczinku-vplyvu-okremyh-derzhavnyh-i-pryvatnyh-proyektiv-na-navkolyshnye-seredovyshhe-2/> (дата звернення: 25.09.2024).

5. *Directive 2003/4/EC of the European Parliament and of the Council of 28 January 2003 on public access to environmental information and repealing Council Directive 90/313/EEC.* URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32003L0004> (access date: 25.09.2024).
6. *Regulation (EC) No 1049/2001 of the European Parliament and of the Council of 30 May 2001 regarding public access to European Parliament, Council and Commission documents.* URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX%3A32001R1049> (access date: 25.09.2024).
7. *2005/370/EC: Council Decision of 17 February 2005 on the conclusion, on behalf of the European Community, of the Convention on access to information, public participation in decision-making and access to justice in environmental matters.* URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dec/2005/370/oj> (access date: 25.09.2024).
8. *Regulation (EC) No 1367/2006 of the European Parliament and of the Council of 6 September 2006 on the application of the provisions of the Aarhus Convention on Access to Information, Public Participation in Decision-making and Access to Justice in Environmental Matters to Community institutions and bodies.* URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32006R1367> (access date: 25.09.2024).
9. *Directive 2007/2/EC of the European Parliament and of the Council of 14 March 2007 establishing an Infrastructure for Spatial Information in the European Community (INSPIRE).* URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2007/2/oj> (access date: 25.09.2024).
10. *Annexe XXX to Chapter 6 “Environment” of Title V “Economic and sector cooperation” of the Association Agreement between the European Union and its Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part.* URL: http://eeas.europa.eu/archives/docs/ukraine/pdf/10_u_a_annexes_to_title_v_economic_and_sector_cooperation_en.pdf (access date: 25.09.2024).
11. *Public access to environmental information.* URL: <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/public-access-to-environmental-information.html> (access date: 25.09.2024).
12. *Про виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: постанова Кабінету Міністрів України від 25.10.2017 р. № 1106. Дата оновлен-*

ня: 18.09.2020. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1106-2017-n> (дата звернення: 25.09.2024).

13. Копетчук О. В. Імплементация природоохоронних директив ЄС в Україні як спосіб трансформації сфери охорони довкілля. Таврійський науковий вісник. Херсон, 2019. № 109. Частина 1. С. 202–211. URL: http://www.tnv-agro.ksauniv.ks.ua/archives/109_2019/part_1/32.pdf (дата звернення: 25.09.2024). DOI: <https://doi.org/10.32851/2226-0099.2019.109-1.30>.

Danyliuk L. R. The right to environmental information in EU legislation¹

The right to environmental information is one of the fundamental environmental rights. Moreover, timely, complete and reliable information about the state of the environment is a prerequisite for the proper implementation of other environmental rights, and the objectivity and availability of environmental information is a guarantee of the effective functioning of the mechanism for ensuring environmental safety.

Today, the right to environmental information finds its normative consolidation in acts of international, European and national legislation. Undoubtedly, each of these levels of legal regulation is in a mutually determined relationship, is based on a commonly recognized approach and is oriented towards the formation of unified policies and practices of states in the implementation of environmental information provision and management in the field of environmental protection in general.

The purpose of this article is to consider the prerequisites for enshrining the right to environmental information in EU legislation, to analyze its place in European legal acts, to clarify their meaning and impact on the environmental legislation of Ukraine.

The article concludes that the EU is an active participant in international environmental policy, which is confirmed by the fact that it has signed a number of conventions aimed at solving issues of transboundary significance, as well as the result of implementing the provisions of these documents into its domestic legislation. EU member states are parties to the Aarhus Convention and the EU itself implemented its principles in founding treaties and secondary law norms. The basic EU document in the field of environmental information provision is Directive 2003/4/EC of the European Parliament and the Council of 28 January 2003 on public access to environmental information and repealing Council Directive 90/313/EEC. At the same time, the main principles and procedure for regulating environmental information relations in the EU are also defined in other acts of its internal legislation, directly related to Directive 2003/4/EC, and elements of the mechanisms of environmental information provision are also indirectly found in the norms of secondary EU law, which concern other issues of environmental protection or its separate components.

1 Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them

Keywords: environmental rights, environmental information, environmental information relations, environmental information provision, environmental safety, ensuring environmental safety, management in the field of environmental protection, EU.

Данилюк Л. Р. Право на екологічну інформацію в законодавстві ЄС¹

Право на екологічну інформацію є одним з фундаментальних екологічних прав. Більше того своєчасне, повне та достовірне інформування про стан довкілля є передумовою належної реалізації інших екологічних прав, а об'єктивність й доступність екологічної інформації – гарантією ефективного функціонування механізму забезпечення екологічної безпеки.

Сьогодні право на екологічну інформацію знаходить своє нормативне закріплення в актах міжнародного, європейського та національного законодавства. Безумовно, що кожен з цих рівнів правової регламентації перебуває в взаємобумовленому зв'язку, опирається на спільно визнаний підхід і орієнтується на формування єдиних політик і практик держав при здійсненні екологічного інформаційного забезпечення й управління в галузі охорони довкілля загалом.

Мета цієї статті полягає в розгляді передумов закріплення права на екологічну інформацію в законодавстві ЄС, аналізі його місця в європейських нормативно-правових актах, з'ясуванні їх значення та впливу на екологічне законодавство України.

В статті зроблено висновок, що ЄС є активним учасником міжнародної екологічної політики, що підтверджується фактом підписання ним низки конвенцій, спрямованих на вирішення питань транскордонного значення, а також результатом впровадження положень цих документів у своє внутрішнє законодавство. Так, і країни-члени ЄС є сторонами Орхуської конвенції й сам ЄС імплементував її принципи в установчих договорах і нормах вторинного права. При цьому базовим документом ЄС у сфері екологічного інформаційного забезпечення є Директива 2003/4/ЄС Європейського парламенту і Ради від 28 січня 2003 року про доступ громадськості до екологічної інформації та про скасування Директиви 90/313/ЄЕС. Водночас основні засади та порядок регулювання еколого-інформаційних відносини в ЄС визначені й у інших актах його внутрішнього законодавства, напряму пов'язаних з Директивою 2003/4/ЄС, а елементи механізмів екологічного інформаційного забезпечення опосередковано зустрічаються й у нормах вторинного права ЄС, які стосуються інших питань охорони довкілля чи його окремих компонентів.

Ключові слова: екологічні права, екологічна інформація, еколого-інформаційні відносини, екологічне інформаційне забезпечення, екологічна безпека, забезпечення екологічної безпеки, управління в галузі охорони довкілля, ЄС.

1 Фінансується Європейським Союзом. Проте висловлені погляди та думки належать лише автору і не обов'язково відображають Європейський Союз або Європейське виконавче агентство з освіти та культури. Ні Європейський Союз, ні орган, що надає гранти, не можуть нести відповідальність за них.